له بڵاو كراوەكانی ماڵپەڕی بەهەشت

ئاواتی مردووەكان

نوسینی

د. محمد بن إبراهيم النعيم

وەرگێڕانی

م.شاخەوان جواد ئەحمەد

پێش نوێژو وتار بێژی مزگەوتی (سەيد ئەحمەدی فەيلەسوف) له پيريادی- چەمچەماڵ

چاپی دووەم ١٤٣١ كۆچی - ٢٠١٠ زاينی

ماڵپەری بەهەشت

ba8.org

ماڵپەڕێكی ئیسلامی زانستی پەروەردەیی یە و لەپێناو بڵاوكردنەوەی ئەو ئیسلامەیە كە سەلەفی صالّح - پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) و هاوەڵانی (رضي الله عنهم) لەسەری بوون - وە سەر بە هیچ گروپ و لایەنێكی حیزبی نیە.

ماڵپەری بەهەشت

ئەو کتێب و بابەت و لێکۆڵینەوە شەرعیانە بڵاو دەکاتەوە کە دەبنە هۆی:

١. شارەزاکردنی موسوڵمانان و پەروەردەکردنیان لەسەر ڕێگا ڕاستەکەی ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەڕانەوە بۆ پەیڕەوە ڕەسەنەکەی ئیسلام،کە بریتی یە لە قورئان و سوننەت،بە تێگەشتنی پێشین وپێشەوایانی ئوممەت.

٢. پاک کردنەوەی بیروباوەڕ و ڕەوشتی موسوڵمانان، لە دیاردەکانی شیرک و کوفر و تاوان.

٣. پاڵاوتن و تەصفیەکردنی ئاینی ئیسلام لە بیدعە و بۆچونە داهێنراوەکان.

٤. وریا کردنەوەی موسوڵمانان لە شوێنەواری خراپی ڕیوایەتە لاواز و هەڵبەستراوەکان.

٥. پتەو کردنی برایەتی یەکی ڕاستەقینە لەسەر بناغە فراوانە جێگیرەکەی ئیسلام و نەهێشتن و کەمکردنەوەی دەمارگیری مەزهەبی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی کۆمەڵگایە لە ئیسلامی ڕەسەن و دروستکردنی تاك و کۆیەتی بۆ تێگەشتن لە سەرچاوەکانی کە بریتین لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیح و ئاشکراکردنی ئەو شتانەی کە نامۆن بە ئیسلام و خراونەتە نێویەوە بە چەندین دەستەواژەی دەنگ و ڕەنگ و نوسراوی لە بوارەکانی بیروباوەڕ و ڕەوشت و ئاکار و پەروەردە و زانست و پزیشکی و گەشەی کۆمەڵایەتی.

خودایە داوات لێ دەکەین دامەزراومان بکەیت ، وتەوفیقمان بدەیت بۆ هەر کار وگوفتارێکی جوان وچاک بەو شێوەیەی کەخۆت لێی ڕازیت.

ستافی ماڵپەڕی بەهەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونتوب إليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له واشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢﴾ [١]

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١﴾ [٢]

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١﴾ [٣]

أما بعد:

فإِنَّ خَيرَ الحَديثِ كِتابُ اللهِ، وَخَيرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ (ﷺ)، وَشرَّ الأمورِ مُحْدَثاتُها، وكلَّ مُحدَثَةٍ بِدْعَة، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَة، وَكُلَّ ضَلالَةٍ في النّار.

---

(١) سورة آل عمران ، آية (١٠٢) .

(٢) سورة النساء ، آية (١) .

(٣) سورة الأحزاب ، آية (٧٠–٧١) .

پێشـــەکـــی:

موسـڵمانی خۆشەویسـت مـردن فـەوتان و لـەناو چـوونی یـەکجاری نییـە، نـەخێر هەرگیز وانییە، بەڵکو لێکترازان و جیابوونـەوەی ڕوحـە لـە لاشـــە تـا کـاتێکی دیـاری کـراو، وە گۆڕانـە لـە حاڵەتێکـەوە بـۆ حاڵەتێکـــی تـر، وە گواستنەوەیە لە شوێن و ماڵێکەوە "دونیا" بـۆ شـوێن و مـاڵێکی تـر "ژیـانی بەرزەخ و دوارۆژ"، مردن یەکێکـە لـە موسـیبەتەکان، بـەڵکو گەورەترینیانـە، هەروەك خـوای پـەروەردگار بـە موسـیبەت نـاوی بـردووەو دەفـەرموێت: ﴿ فَأَصَٰبَتۡكُم مُّصِيبَةُ ٱلۡمَوۡتِ ﴾، بـەڵێ مـردن گـەورەترین ناڕەحـەتی و بەڵایـە کـە تووشــی مرۆڤــەکان دەبێــت، زانـاکـان "ڕەحمــەتی خــوای گــەورەیان لــێ بێــت" دەفەرموون: لە مردن گەورەتر بریتییە لە: بێئاگا بوون لێی، پشت هـەڵکردن لێـی، کـەم بیر کردنـەوە لێـی، کـردەوە نـەکردن بـــۆی، مـردن تـەنها خـۆی ئامۆژگارییە بۆ ئەو کەسانەی کە پەندو ئامۆژگاری وەردەگرن، گەورەترین بە بیر هێنانەوەیە بۆ کەسێك بیرو هۆشی هەبێت.

بەڵێ مردن سەر ئەنجامی هەموو بونەوەرو دروستکراوێکە، هـەرگیز ڕاکـردن و دەرباز بوون نییە لێی، مردن ئەو نەخۆشییەیە کە هیچ شـیفاو چارەسـەرێکی نییـە، ئـەو کۆتاییەیــە کــە ڕووبــەڕووی هــەموو موســڵمان و بێباوەڕێـك،

دەوڵەمەندوو هەژارێك، دەسەڵاتدارو بێدەسەڵاتێك، گەورەو بچوكێك، هەموو دوورو نزیكێك، ناودارو بێناوێك، پیاوو ئافرەتێك، خۆشەویست و دوژمنێك، لەش ساغ و نەخۆشێك دەبێتەوە.

بەڵێ كەسێك كە كۆتاییەكەی مردن بێت، جێگای ناو سكی خۆڵ بێت، كرم و جانەوەری ناو زەوی هاوڕێی بێت، گۆڕ مەنزڵگای بێت، قیامەت پەیمان پێدراوی بێت، بەهەشت یان دۆزەخ سەرئەنجامی بێت، حەق وایە بەردەوام یادی لای مردن بێت، بەردەوام لەبیریدا، خۆی بۆ ئامادە بكات.

ئەی بەندەكانی خوا هەر كاتێك چاو گریاو فرمێسكی پێدا هاتە خوارەوە بەڵگەیە لەسەر لەخوا ترسانی، بەڵام هەر كاتێك چاو قایم بوو گریان و فرمێسكی پێدا نەهاتە خوارەوە بەڵگەیە لەسەر دڵ ڕەقی، دڵ ڕەقیش بەڵگەیە لەسەر تاوان زۆری، تاوان زۆریش بەڵگەیە لەسەر لە بیر كردنی مردن و ناڕەحەتیەكانی، لە بیر كردنی مردنیش بەڵگەیە لەسەر هیواو ئاوات درێژی، هیواو ئاوات درێژیش بەڵگەیە لەسەر سوور بوون بۆ بەدەست هێنانی دونیا، سوور بوون لەسەر بەدەست هێنانی دونیا بەڵگەیە لەسەر خۆش ویستنی دونیا، خۆش ویستن و باوەش كردن بە دونیا سەرچاوەی هەموو تاوان و خراپەیەكە.

موسـلمانی خۆشەویسـت دونیـا هەڵخەڵەتێنـەرە بـەدەم خەڵکەکەیـەوە پێدەکەنێت، هـەر کەسـێك پشـتی لـێ هـەڵبکات و لێـی دوور بکەوێتـەوەو بـە جوانی و خۆشیەکانی نەخەڵەتێت ئەوە سەلامەتە لێی، وە هەر کەسێك ڕووی تێبکات و باوەشی پیا بکات و بە جـوانی و خۆشـیەکانی هەڵبخەڵـەتێت ئـەوە توش بووەو تیاچووە پێی.

خوشکی بەڕێزم.....برای ئازیزم دونیا وەکو مار وایە: پێستـەکەی نەرمـە، ژەهرەکەی بکوژە، ڕۆژگارەکـانی وەکـو خـەوو خـەیاڵ تێدەپـەڕێت و بەسـەر دەچێت، لەززەت و خۆشی و جوانیـەکانی زۆر زوو نامێنێت و تـەواو دەبێـت، دەی کەوابوو تیایدا سەرقاڵ بـە بەپەرسـتنی خـوای پـەروەردگارو گوێڕایـەڵی کردنی، بەردەوام لێپرسینەوە لەگەڵ نەفسی خۆتدا بکە و بێئاگا مەبە لێی و جڵەوی بۆ شل مەکە.

لە کۆتاییدا بانگێك: بـۆ هـەموو ئـەو کەسـانەی کـە نوێـژ ناکـەن یـان کەمتەرخەمن و بەفیڕۆی ئەدەن، ئەوانـەی شـوێنی ئارەزوەکانیـان کـەوتوون، ئەوانەی دووڕوون، ئەوانەی زیناکەرن، ئەوانەی زوڵم و ستەم دەکەن، ئەوانەی ژیانی دونیایان داوە بەسەر خۆشییەکانی دواڕۆژدا، بۆ هەموو غەیبەت چـی و دوو زمان و حەسودەکان، بۆ ڕیبا خۆرەکان، بۆ ئەو کەسانەی بە هـۆی مـاڵی دونیاوە ناخۆشی ناو گۆڕو دۆزەخیان لە بیر کردووە، بۆ هەموو ئەو کەسانەی

که چاوەکانیان کوێرو ماندووکردووە بە تێڕوانینی حەرام بۆ کەناڵ و فیلمە بەدڕەوشتەکان، بۆ ئەو کەسانەی گوێیان پڕ کردووە لە بیستنی گۆرانی و مۆسیقاو ووتەی خراپ، بۆ ئەو کەسانەی ماڵ و ئیش و کارگە حەرامەکانیان سەرقاڵی کردوون، بۆ هەموو ئەو کەسانەی هەواو ئارەزوو چاوو دڵی کوێر کردوون "بەلاشە زیندوون بەڵام لە ڕیزی مردووەکانن"، بۆ ئەو کەسانەی بەرتیل دەدەن یان وەری دەگرن، بۆ هەموو عارەق و تلیاك خۆرەکان، بۆ ئەو کەسانەی جل و بەرگیان لە خوار قاپە ڕەقەی پێیانە"پیاوان"، بۆ ئەوانەی کەل و پەلیان بە سوێندی درۆ دەکڕن یان دەفرۆشن، بۆ هەموو ئەو ئافرەتانەی خۆیان بە جل و بەرگی ناشەرعی پۆشیوەو خۆیان دەچوێنن بە پیاوان، **بۆ هەموو تاوان باران بە گشتی، بەڵکو بۆ هەموو ئیمانداران و چاکەخوازان بە گشتی، ئاگاداربین مردن و ناڕەحەتی سەرەمەرگ لە بیر نەکەین، بەڵکو خۆمانی بۆ ئامادە بکەین، تا لە دوای مردن لە پەشیمانان و خەسارەو مەندان نەبین....**

داواکارین لە خوای پەروەردگار کە یارمەتی دەرەمان بێت و مردن بکاتە مایەی حەسانەوەمان لە ناخۆشی و ناڕەحەتییەکانی دونیا، لە دوای مردن ماندووبونمان بحەسێتەوە، ڕەحم بە مردووەکانمان بکات و لە ئێمەو ئەوانیش

خۆش بێت، بە بەهەشتی پان و بەرین و پڕ لە نازوو نیعمەت شادمان بکات، لە سزای ناو گۆڕو ئاگری دۆزەخ بمان پارێزێت، آمین.

موسڵمانی خۆشەویست ئەم کیتابەی بەردەستت بەشێکە لە کیتانی (کیف تسابق إلى الخيرات؟) نوسینی: **د. محمد بن إبراهيم النعيم.**

م.شاخەوان جەواد ئەحمەد

٢٨ جەمادی دووەمی ١٤٣٠ کۆچی

ئاواتی مرۆڤەکان جیاوازە

هەموو مرۆڤێك لەم دونیایەدا چەندین هیواو ئاواتی هەیە، ئاواتەکان جیاوازن، ئەویش بە هۆی ئەو کۆمەڵگەیەی ئەو مرۆڤەی تێدا ئەژێت، یان ئەو بیرو بۆچوونەی ئەو مرۆڤەی لەسەر پەروەردە ئەبێت، یان ئەو هاوڕێ و هاوەڵانەی ئەو مرۆڤە هاوەڵایەتیان دەکات.

ئەگەر پرسیار لە کەسێك بکەیت ئاواتت چییە لەم ژیانەدا؟ ئەو کەسەی کە پرسیاری لێ دەکەیت ئەگەر کەسێکی هەژارو نەدار بێت، نەبوونی و هەژاری زۆری بۆ هێنا بێت و تەواو بێ تاقەتی کردبێت، ئێش و ئازارو ناڕەحەتی نەبوونی و هەژاری چەشتبێت، ئەو کەسە تاوات ئەخوازێت بە بوونەیی و دەوڵەمەندی، تاوات ئەخوازێت بە بوونی چەندین خانوو بەرە و سەیارەو پارە، تا بە خۆشی بژیایە، هەروەك چۆن کەسانی دەوڵەمەند هەبوون و ژیانیان خۆش و ئاسوودەیە.

ئەگەر نەخۆشێك ببینیت کە نەخۆشی پەکی خستبێت و لەسەر جێگا کەوتبێت و هێزو دەسەلاتی نەما بێت، تام و خۆشی خەوو خواردنی نەما بێت، ئەگەر پرسیاری لێ بکەیت ئاواتت چییە لەم ژیانەدا؟ دەی بینیت

ئاواتەخوازە ڕزگاری بێت و چاك بێتەوە لەو نەخۆشییە، ئەگەر هەموو ماڵەکەشی بدا لە ڕێیدا.

وە ئەگەر پرسیار لە هەندێك دەوڵەمەندەکان بکەیت سەبارەت بە ئاواتەکانیان؟ دەیان بینیت ئاواتیان زیاتر بوونەو دەوڵەمەندییە، تا لە فلان و فلانەکەس دەوڵەمەندتر بن.

بەو شێوەیە دەبینیت کەسانی نەبوو قەناعەتیان نییە، هەبووەکان تێر نابن، ئاواتەکانی دونیاش زۆرن و کۆتاییان نایات.

بەڵێ، بەڕاستی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ڕاستی فەرمووە کە دەفەرمووێت: ((لَو أنَّ لِابْنِ آدَمَ وادِياً مِن ذَهَب لَأحَبَّ أنْ يَكونَ إلَيهِ مِثْلُهُ وَلا يَمْلأُ عَينَ ابْنِ آدَمَ إلاّ التُّرابُ، وَيَتوب اللهُ عَلى مَن تابَ))[1].

واتە: ئەگەر مرۆڤ پڕ بە دۆڵێك "شیویێك" ئاڵتونی هەبێت، ئاواتە خوازەو پێی خۆشە پڕ بە دۆڵێکی تر ئاڵتون و زێڕی هەبوایە، وە هیچ شتێك چاوی پڕ ناکات و تێری ناکات مەگەر خۆڵ "مردنی و چوونە ناو گۆڕ"، وە خوای

(١) رواه الإمام أحمد –الفتح الرباني– (١٩/٢٤٧)، والبخاري واللفظ له (٦٤٣٩)، ومسلم (١٠٤٨)، والترمذي (٢٣٣٧)، والدارمي (٢٧٧٨).

پەروەردگار تەوبە لەو کەسانە وەردەگرێت کە تەوبە دەکەن و دەگەڕێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار.

وە لە ڕیوایەتێکیدا تردا دەفەرمووێت: ((....أَحَبَّ إِلَيهِ ثانياً وَلَو أُعْطِيَ ثانياً أَحَبَّ إِلَيهِ ثالِثاً وَلا يَسُدُّ جَوفَ ابْنِ آدَمَ إلاّ التُّرابُ، وَيَتوبُ اللهُ عَلى مَن تابَ))[٢].

واتە: ئەگەر پڕ بە دۆڵێکی هەبێت ئاوات ئەخوازێت و پێی خۆشە دووانی پێ بدرایە، ئەگەر پڕ بە دوو دۆڵی پێ بدرایە حەزی ئەکرد پڕ بە سیانی هەبوایە، وە هیچ شتێك سکی مرۆڤەکان تێر ناکات تەنها خۆڵ نەبێت، وە خوای پەروەردگار تەوبە لەو کەسانە وەردەگرێت کە تەوبە دەکەن و دەگەڕێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار.

بەڵێ کوڕانی نەوەی ئادەم (عليه السلام) هەتا مردن بەردەوامن و سوورن لەسەر کۆکردنەوەی ماڵی دونیا، ئەو کاتە سکیان پڕ دەبێت و تێر دەبن لە خۆڵی ناو گۆڕەکەیان.

لەگەڵ ئەم هەموو جۆرە هیواو ئاواتەی کە مرۆڤەکان لە دونیادا هەیانە، دەیان بینیت هەوڵی بۆ ئەدەن و خۆیانی بۆ ماندوو ئەکەن بە درێژایی

[٢] رواه البخاري (٦٤٣٩)، وانظر السلسلة الصحيحة (٢٩١١)، و صحيح الترغيب والترهيب (١٧١٥).

ژیانیان، تا بتوانن خەوو ئاواتەکانیان بگۆڕن بۆ ژیانێکی بەرجەستەو بینراو، هەندێ جار خوای پەروەردگار یارمەتی دەریان ئەبێت بۆ هاتنەدی ئاواتەکانیان ئەگەر هۆکارەکانی بەدەست هێنانی لەگەڵدا بگرنەبەر.

بەڵام!! کۆمەڵێك لە خەڵکی هەن کە هەرگیزو بە هیچ شێوەیەك ناتوانن ئاواتەکانیان بێننەدی، وە سەیری داواکاریەکانیان ناکرێت!! ئەبێ کێ بن ئەو کەسانە؟ بۆچی ئاواتەکانیان نایاتەدی؟ ئایا دەتوانین یارمەتیان بدەین، یان لە خەم و پەژارەو ناڕەحەتیەکانیان کەم بکەینەوە؟

ئەو کۆمەڵەی کە ناتوان ئاواتەکانیان بێننەدی، کەسانێکن گیرۆدەی تاوانەکانیان بوونەو ڕزگار بوونیان زۆر سەختە، کەسانێکن غەریب و داماوی گەشتێکی چاوەڕوان نەکراون، بەڵێ ئەو کۆمەڵە "**مردووەکانن**"، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم.

موسڵمانی خۆشەویست دەبێت مردووەکان چاوەڕێی چی بکەن و ئاواتی چی بخوازن؟ دەبێت کێ هەبێت بتوانێت باسی ئاواتەکانیانمان بۆ بکات، لە کاتێکدا هەواڵیان لە ئێمە بڕاوەتەوەو باسیان لە بیری ئێمەدا سڕاوەتەوە.

موسڵمانی خۆشەویست با پێکەوە کەمێك باسی ئەو کۆمەڵە لە بیر چووە بکەین، تا ئاواتی کۆمەڵە خەڵکێك بزانین کە چاوەکانیان زۆر تیژە بۆ بینینی

حەق وڕاستیەکان، بەڵێ بەهەشت و دۆزەخیان بە چاوی خۆیان بینیوە، فریشتەکانی خوای پەروەردگاریان بینیوە، نهێنیەکان لایان بۆتە شتێکی بینراوو بەرچاوو ئاشکرا، ڕاستی ژیانی دونیاو دوا ڕۆژیان بۆ دەرکەوتووە، لە ژیانی بەرزەخ دان و یەقینیان هەیەو دڵنیان کە زیندوو دەکرێنەوە بۆ لێپرسینەوە لە ڕۆژێکی سەخت و زۆر ترسناکدا، ئایا ئاواتەخوازن بگەڕێنەوە دونیاو ژیانی خۆش بەسەر بەرن و تام و چێژ لە خۆشییەکانی ژیان وەربگرن؟ یان ببنە خاوەنی دەیان خانوو بەرەو سەیارەو پارەو ماڵی زۆرو کاتەکانیان بە گەشت و گوزارو ڕابواردن و گاڵتەو گەپ بەسەر بەرن؟

ئاواتی زۆربەی خەڵکی لەم دونیایەدا زیاتر نییە لە: بوونی کارو پیشەیەکی باش، خێزانێکی جوان، ئۆتۆمبیلێکی باش، خانویەکی خۆش و فراوان، بوونی دەیان خانوو بەرەو موڵك، پاشان گەڕان و کات بەسەر بردن و مانەوە بە دیار کەناڵەکانەوە تا نیوە شەو، یان بەرە بەیان، یان ئامادەبوونی ئاهەنگ و سەیرانگاکان.

بەڵام مردووەکان دەبێت چییان لە دونیای ئێمە بووێت لە کاتێکدا بە جێیان هێشتووە، خەڵەتابوون بە خۆشی و جوانییەکانی دونیا، ڕاستی دونیایان بۆ دەرکەوت، کۆچیان کردوو بە جێیان هێشت، بێ ئەوەی بتوانن جارێکی تر بگەڕێنەوە بۆ دونیا؟

موسڵمانی خۆشەویست ئـەوەی هـەواڵی ئـاواتی مردووەکانمـان پـێ بـدات تـەنها خـوای پـەروەردگارو پێغەمبـەری خۆشەویسـتە (ﷺ)، دەی بـا تۆزێـك بخوێنینەوەو گوێ بیست بین لەوەی کە خـوای پـەروەردگارو پێغەمبـەر (ﷺ) بۆیان باس کردووین لە ئاواتی مردووەکان (ئیمانداران و بێباوەڕان).

ئاواتی مردووە ئیمانداره‌کان

١. کەسی ئیماندار کاتێك دەمرێت و بەسەر شان هەڵدەگیرێت، بەرەو گۆڕستان دەبردرێت، هاوار دەکات بۆ ئەوەی پێشی بخەن و پەلە بکەن بۆ ناشتنی تا بگات بەو نازو نیعمەتە بەردەوامانەی ناو گۆڕ، عن أبي سعيد الخدري ﷺ قال: قال رَسولُ اللهِ (ﷺ): ((إذا وُضِعَتِ الجنازَة فَاحْتَمَلَها الرِّجالُ عَلى أعْناقِهِم، فإنْ كانَتْ صالِحَةً، قالَتْ: قَدِّموني قَدِّموني، وإن كانَتْ غيرَ صالِحَةً، قالَتْ: يا وَيلَها أينَ يَذهَبُونَ بِها؟ يَسْمَعُ صَوتَها كُلُّ شَيءٍ إلاّ الإنسان، وَلَو سَمِعَها الإنسانُ لَصَعِقَ))[٣].

واتە: کاتێك مردوویەك دەشۆردرێت و کفن دەکرێت و پیاوان دەیخەنە سەر شانیان تا بەرەو گۆڕستانی بەرن، ئەگەر ئەو مردووە کەسێکی ئیماندارو چاکەکار بێت هاوار دەکات و دەڵێت: پەلە بکەن و پێشم بخەن و زوو بمبەن، پەلە بکەن و پێشم بخەن و زوو بمبەن (بۆ ناو گۆڕ)، بەڵام ئەگەر کەسێکی بێباوەڕو خراپەکار بوو هاوار دەکات و دەڵێت: ئەی هاوار بۆ کوێم دەبەن، بە شێوەیەکی وا هاوار دەکات کە هەموو شتێك گوێی لە دەنگی دەبێت تەنها مرۆڤەکان نەبێت، ئەگەر بهاتایە مرۆڤ و (جنۆکەکان) گوێیان لە هاواری ئەو مردووە ببوایە ئەوە یەکسەر بێهۆش دەبوون.

[٣] رواه الإمام أحمد –الفتح الرباني– (٢/٨)، والبخاري (١٣٨٠)، والنسائي (١٩٠٨).

٢. وه كاتێك ئـەو مـردووه ئیمانـداره خرایـه نـاو گۆڕەكەیـەوەو مـژدەی بەهەشتی پێدرا، وه شوێنی خۆی بینیی لەو بەهەشته پڕ له نازو نیعمەتـەدا، هەرگیز ئاواتـەخواز نییـه کـه بگەڕێتـەوه بـۆ دونیـا، بـەڵکو ئاواتـەخوازه کـه قیامەت بێت، تا بچێته ناو ئەو هەموو نـازو نیعمەتـه بـەردەوام و نەبڕاوەیـەی كه چاوەڕێیەتی، هەروەك پێغەمبەر (ﷺ) باسی ئەو بەنـده موسـڵمانەمان بـۆ دەكـات کـه وەڵامـی تـەواوی دوو فریشــتەكه دەداتــەوه لـەناو گـۆڕدا، کـه دەفەرمووێت: ((...نادَى مُنادٍ مِنَ السَّماءِ: أنْ صَدَقَ عَبدِي فَأفْرِشُوهُ مِنَ الجَنَّةِ، وَألْبِسُوهُ مِنَ الجَنَّةِ، وَافْتَحُوا لَهُ باباً إلى الجَنَّةِ، فَيَأتيهِ مِن رَوحِها وَطِيبِها، وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ، وَيَأتيهِ رَجُلٌ حسن الوجه حسنُ الثِّيابِ طِيبُ الرِّيحِ، فَيَقولُ: أبْشِرْ بِالَّذِي يَسُرُّكَ، هذا يَومُكَ الَّذي كُنتَ تُوعَد، فَيَقولُ لَهُ: مَنْ أنتَ؟ فَوَجْهُكَ الوَجْهُ يَجِيءُ بِالخَيرِ، فَيَقولُ: أنا عَمَلُكَ الصّالِح، فَيَقولُ: رَبِّ أقِمِ السّاعَةَ، رَبِّ أقِمِ السّاعَةَ، حَتّى أرجِعَ إلى أهلِي وَمالِي....))[٤].

واته: پاش ئەوەی فریشتەكان لـەناو گـۆڕدا پرسـیار لـەو بەنـده موسـڵمانه دەكەن ئەویش به تەواوی به زمانێكی پاراو وەڵامیـان دەداتـەوه (لـه دونیـادا زمـانی بـەردەوام پـاراو بـووه بـه یـادو زیکـرو باسـی خـواو پێغەمبـەری خـوا (ﷺ)،.... بانگێك دەكرێت له ئاسمانەوەو دەڵێت: بەڕاستی بەندەكەم ڕاسـتی

(٤) رواه الإمام أحمد واللفظ له عن البراء بن عازب ﷺ –الفتح الرباني– (٧٤/٧)، وأبو داود (٤٧٥٣)، والحاكم (٣٨٠/١)، وابن خزيمة، وصححه الألباني في صحيح الجامع (١٦٧٦).

کرد، لە ڕاخەری بەهەشتی بۆ ڕابخەن و لـە جل و بـەرگی جوانی بەهەشتی بەبـەردا بکـەن، دەرگایـەکی بەهەشـتی بـۆ بکەنـەوە (تـا خۆشـیەکانی نـاو بەهەشت ببینیت)، کاتێك دەرگای بۆ دەکرێتەوە لە جـوانی و بـۆن و بـەرامی خۆشی بەهەشتی بەسەردا دێت، وە تـا چـاو بـڕ بکـات گۆڕەکـەی بـۆ فـراوان دەکرێتـەوە، پاشـان پیـاوێکی دەم و چاو گەشـی جـل و بـەرگ جـوانی بـۆن خۆش دێت بۆ لایی و پێی دەڵێت: مژدەت لێبێت بـەو شـتەی کـە دڵ خۆشـت دەکات، ئا ئەمە ئەو ڕۆژەیە کە پەیمانت پێ درابوو، ئەم بەنـدە موسـڵمانەش پێی دەڵێت: تۆ کێی؟ چونکە ڕووی تۆ بە ڕووی کەسێك دەچێت کە مـوژدەی خۆشی پێ بێت، ئەویش دەڵێت: مـن کـردەوە چـاك و جوانـەکانی تـۆم، ئـەم بەندە موسڵمانەش ئاوات ئەخوازێت و دەڵێـت: ئـەی پـەروەردگار بـا قیامـەت بێت، ئەی پەروەردگار با قیامەت بێت، تا بگەڕێمەوە ناو ماڵ و منداڵ و کەس و کاری خۆم (لە بەهەشتدا).

ئەوەیە ئاواتی بەندەی موسڵمان لە نـاو گۆڕەکەیـدا کـە هەسـتان و هـاتنی قیامەتە.

بەڵام کەسی بێباوەڕو و دووڕوو لەگەڵ ئەو هەموو سزاو ناڕەحەتییـەی کـە تووشی دەبێت لەناو گۆڕەکەیدا، هاوار دەکات و دەڵێت: ئەی پـەروەردگار بـا قیامـەت هەڵنەسـێت و نـەیات، ئـەی پـەروەردگار بـا قیامـەت هەڵنەسـێت و

نەیات، لەبەر ئەوەی دەزانێت ئەوەی لە دوای ژیانی ناو گۆڕ ڕوودەدات زۆر سەختترو ناڕەحەت ترە.

٣. وە کاتێك بەندەی موسڵمان لەناو گۆڕەکەیدا موژدەی بەهەشتی پێ دەدرێت، ئاوات ئەخوازێت کە بگەڕێتەوە ژیانی دونیا، تا موژدە بدات بە کەس و کاری کە ڕزگاری بووە لە ئاگری دۆزەخ و سەرفراز بووە بە بەهەشتی پان و بەرین، هەروەك جابری کوڕی عبداللە (ﷺ) لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) بۆمان دەگێڕێتەوە کە فەرمویەتی: ((إذا رَأى الْمُؤْمِنُ مَا فُسِحَ لَهُ فِي قَبْرِهِ، فَيَقولُ: دَعُونِي أُبَشِّرُ أهلي –وفي رواية– (فَيَقولُ: دَعوني حَتَّى أَذهَبُ فَأُبَشِّرُ أهلي، فَيُقالُ لَهُ: اُسْكُنْ))[٥].

واتە: کاتێك بەندەی ئیماندار دەبینێت کە چەندێك گۆڕەکەی بۆ فراوان دەکرێتەوە، داوا دەکات و دەڵێت: لێم گەڕێن موژدە بدەم بە کەس و کارم.

لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرمووێت: ئەو بەندەیە دەڵێت: لێم گەڕێن و وازم لێبێنن تا بچمەوە دونیاو موژدەی ڕزگاربوون لە دۆزەخ و سەرفرازیم بە بەهەشت بدەم بە کەس و کارم، بەڵام پێی دەوترێت: ئارام بەو لە شوێنی خۆتدا بمێنەوە.

---

[٥] رواه الإمام أحمد –الفتح الرباني– (١٢٧/٨)، وصححه الألباني في صحيح الجامع (٥٥٧).

وە خـوای پــەروەردگار لــە ســورەتی (یــس)دا بەســەرهاتی ئــەو بەنــدە موسڵمانەمان بۆ دەگێڕێتەوە كە زۆر سوور بوو لەسەر هیدایەتی گەلەكەی (لە كاتێكدا دەنگ و باسی حەق و ڕاستی كپ كرابوو، تـرس و بێمـی ستەمكاران خـەڵكی بـێدەنگ كردبـوو)، بـەڵام گەلەكـەی كوشـتیان لـە كاتێكـدا بـانگی دەكردن تا ئیمان بێنن بە خـوای پــەروەردگار و پێغەمبەرەكـەی (ﷺ)، بـەڵام باوەڕیان نەهێنا، بەڵكو شەهیدیان كرد.

ئەو بەندە موسڵمانە پاش ئەوەی بینـی خـوای پــەروەردگار چـەندێ ڕێـزێ لێناوەو سەرفرازی كردووە بە بەهەشتی پان و بەرین و پـڕ لـە نـازو نیعمـەت، ئاواتە خوازبوو كە گەلەكەی ئاگاداری ئەو ڕێزو سـەرفرازییە بونایـە تـا بـاوەڕ بێنن، هەروەك خوای پەروەردگار دەربارەی دەفـەرموویت: ﴿ قِيلَ ٱدۡخُلِ ٱلۡجَنَّةَۖ قَالَ يَٰلَيۡتَ قَوۡمِي يَعۡلَمُونَ ٢٦ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ٢٧ ﴾ (یـــس: ٢٦ - ٢٧).

واتە: پێی ووترا بچۆ بەهەشتەوە (پاش ئەوەی شەهید كرا)، ئەویش ئاواتی خواست و ووتی: خۆزگە گەلەكەم ئاگادار دەبـوون و دەیـان زانـی كـە خـوای پەروەردگار لێم خۆش بووەو گێڕاومێتی لە ڕێز لێگیراوان.

بەڵێ ئاواتی دەخواست گەلەکەی کە دژایەتی دینی خوای پەروەردگاریان دەکردو مل کەچی فەرمانەکانی نەدەبوون بیانزانیایە کە خوای پەروەردگار چەندێ ڕێزداری کردووەو چی پێ بەخشیوە لەو هەموو نازو نیعمەتە خۆش و نەبڕاوانەی ناو بەهەشت.

٤. شەهید لەگەڵ ئەو پلە بەرزەی کە دەیبینێت بۆی ئامادەکراوە لە پلە بەرزەکانی بەهەشتدا، ئاواتەخوازە بگەڕێتەوە بۆ دونیا، گەڕانەوە بۆ دونیا ! ! بۆچی ؟ بەڵێ ئاوات ئەخوازێت بگەڕێتەوە بۆ دونیا بۆ ئەوەی بەردەوام جیهادی دوژمنانی خوا بکات، بجەنگێت و بکوژێت ئەگەر دەیان جاریش بکوژرێت و شەهید بێت، لەبەر ئەوەی دەبینێت پاداشتی جیهادو تێکۆشان لە ڕێی خوای پەروەردگاردا چەندێ زۆرە، وە موجاهیدان چەندێ ڕێز لێگیراون لای خوای پەروەردگار.

گوێ بگرە لەو فەرموودانەی کە پێغەمبەری ڕاستگۆ (ﷺ) بۆمان باس دەکات سەبارەت بەو موسڵمانانەی کە لە ڕێی خوای پەروەردگاردا شەهید دەبن.

هاوەڵی بەڕێز أنسی کوڕی مالك (رضي الله عنه) دەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: ((مَا أَحَدٌ يَدْخُلُ الجَنَّةَ يُحِبُّ أنْ يَرجِعَ إلى الدُّنيا وَلَهُ مَا عَلى الأرضِ

مِن شَيءٍ، إلّا الشَّهيد يَتَمَنّى أنْ يَرجِعَ إلى الدُّنيا، فَيُقتَلَ عَشْرَ مَرّاتٌ، لِما يَرى مِنَ الكَرامَةِ))[٦].

واتە: هیچ موسڵمانێك نییە كاتێك دەمرێت و دەچێتە بەهەشتەوە حەز بكات و ئاوات بخوازێت تا بگەڕێتەوە بۆ دونیا، ئەگەر چی هەرچی لەسەر زەویدا هەیە ببێتە موڵكی ئەو، تەنها شەهید نەبێت ئاوات ئەخوازێت بگەڕێتەوە دونیاو بجەنگێت و دە جاری تریش شەهید بێتەوە، لەبەر ئەوەی دەبینێت شەهید چەندێ ڕێزی لێگیراوە.

هاوەڵی بەڕێز جابری كوڕی عبدالله (رضي الله عنه) دەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) گەیشت پێم و پێی فەرمووم: ((يا جابِر مَا لِي أراكَ مُنْكَسِرَاً))؟ قُلْتُ: يا رَسولَ اللهِ اُسْتُشْهِدَ أبي "قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ"، وترك عيالا وَدَيْنًا، قال: (أفَلا أُبَشِّرُكَ بِما لَقِيَ اللهُ به أباكَ)؟ قالَ: قُلتُ: بَلَى يا رَسولَ اللهِ، قالَ: (مَا كَلَّمَ اللهُ أحَداً قَطّ إلاّ مِن وَراءِ حِجابٍ، وَأحيا أباكَ فَكَلَّمَهُ كِفَاحًا فقالَ: يا عَبدي تَمَنَّ عَلَيَّ أُعْطِكَ، قال: يا رَبِّ تُحْيِيني فَأَقْتُل فِيك ثانيةً، قالَ الرَّبّ عَزَّ وَجَلَّ: إنّه قَدْ سَبَقَ مِنّي أنَّهُم

---

[٦] رواه الإمام أحمد –الفتح الرباني– (٢٧/١٤)، والبخاري واللفظ له (٢٨١٧)، ومسلم (١٨٧٧)، والترمذي (١٦٦١)، والنسائي (٣١٦٠)، وابن حبان (٤٦٦١).

إلَيها لا يُرْجَعُون) قالَ: وأنزلت هذه الآية: ﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ﴿١٦٩﴾ ﴾(آل عمران: ١٦٩)[٧].

واتە: ئەی جابر (ﷺ) چییە ئەتبینم زۆر کزوو مات و خەفەتباری؟ جابر (ﷺ) دەفەرمووێت: ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) باوکم لە جەنگی ئوحوددا شەهید بووەو کۆمەڵە منداڵێکی بەسەرما بە جێ هێشتووەو قەرزاریشە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئایا هەواڵت پێ بدەم کە باوکت بەچی شیوازێك گەیشت بە دیداری خوای پەروەردگار، جابر (ﷺ) دەفەرمووێت: ووتم: بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ)، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: خوای پەروەردگار لەگەڵ هیچ بەندەیەکیدا ڕاستەوخۆ قسەی نەکردووە مەگەر لە پشت پەردەوە، بەڵام باوکی تۆی زیندوو کردەوەو قسەی لەگەڵدا کرد بێ ئەوەی هیچ پەردەو بەربەستێك و فریشتەیەك لە نێوانیاندا هەبێت، پێی فەرموو: ئەی بەندەکەم ئاوات بخوازەو داوام لێ بکە تا پێت ببەخشم، باوکت ووتی: ئەی پەروەردگارم زیندووم بکەوە تا جارێکی تر لە ڕێی تۆدا شەهید ببمەوە (تا لێم ڕازی بیت وزیاتر لێت نزیك ببمەوە)، خوای پەروەردگاریش پێی فەرموو: لە پێشدا بڕیارم وابووە کە مردووەکان زیندوو نابنەوەو

---

(٧) رواه الترمذي (٣٠١٠)، وابن ماجه (١٩٠)، وابن حبان (٧٠٢٢)، وحسنه الألباني في صحيح ابن حبان (١٩٢٦).

ناگەڕێنەوە ژیانی دونیا، بۆیە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ﴿١٦٩﴾﴾.

واتە: وا گومان مەبەن ئەو کەسانەی کە لە ڕێی خوای پەروەردگاردا کوژراون مردوون، بەڵکو هەمیشە زیندوون لای خوای پەروەردگار.

بەڵێ ڕوحی شەهیدەکان لەناو سکی باڵندە سەوزەکاندان، لە میوەکانی بەهەشت دەخۆن هەر چۆنێك ویستیان لێبێت.

ئاواتی بێئاگاو خراپەکاران

کەسی کەم تەرخەم لە جێبەجێ کردنی فەرمانەکانی خوای پەروەردگاردا کاتەکانی ژیانی بەسەردا ئەڕوات ئەویش بەردەوام لە گاڵتەو گەپ و بێ ئاگاییدایە، تەوبە دوا دەخات و ئاواتی تەمەنی درێژتر دەخوازێت، نازانێت کە مردن لەناکاو دێت و یەخەی پێ دەگرێت، هەر کاتێك یەخەی پێ گرت نایەڵێت فریای ئەو کارانە بکەوێت کە تا ئێستا بێئاگا بووە لێی و ئەنجامی نەداوە، بۆیە کاتێك ئەو بەندە بێباوەڕو بێئاگایە لەناو گۆڕەکەیدا گیرۆدەی کردەوەکانی دەبێت، پەشیمانە لەو کارە خراپانەی ئەنجامیداوە، پەشیمانە لە گوێ نەدانی بە فەرمانەکانی خوای پەروەردگار و پێغەمبەرەکەی (ﷺ)، بۆیە لەو کاتە و ساتە بێ کەسی و غەریبیە پەشیمانەو ئاوات ئەخوازێت تا خوای پەروەردگار ئاواتەکانی بێتە دی، بەڵام ئاواتی ئەو کاتەی هیچ سوودی پێ ناگەیەنێت.

دەی با بزانین کەسانی بێئاگاو خراپەکار ئاواتی چی دەخوازن کاتێك مردن و چوونە ڕیزی مردووەکانەوە، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم.

کەسی کەم تەرخەم و بێئاگا کاتێك دەمرێت ئاوات ئەخوازێت بێتەوە دونیاو نوێژ بکات ئەگەر تەنها دوو ڕکاتیش بێت.

ئاواتی یەكەم: نوێژ كردن

بەڵێ كەسی كەم تەرخەم و بێئاگا كاتێك مرد ئاوات ئەخوازێت بێتەوە دونیاو تەنها دوو ڕكات نوێژ بكات، هەروەك أبوهريرة (ﷺ) دەفەرمووێت: پێغەمبەر (ﷺ) بە تەنیشت گۆڕێكدا تێپەڕی و فەرمووی: ((مَنْ صاحِبُ هذا القَبرِ؟ فَقالُوا: فلان، فَقالَ: رَكْعَتانِ أَحَبُّ إلى هذا مِنْ بَقِيَّةِ دُنياكُمْ))[٨].

واتە: مردووی ناو ئەم گۆڕە كێیە؟ فەرموویان: فلاّنە كەسە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: دوو ڕكات نوێژ بەلای ئەم مردووەوە خۆشەویستترە لە هەموو دونیاو ئەو ژیانەی كە ئێوە هەتانە. وە لە ڕیوایەتێكی تردا دەفەرموێت: ((رَكْعَتانِ خَفيفَتانِ مِمّا تَحقِرونَ وَتَنفِلونَ، يَزيدُها هذا في عَمَلِهِ، أَحَبّ إلَيهِ مِنْ بَقِيَّةِ دُنياكُمْ))[٩].

واتە: دوو ڕكات نوێژی سووك و كورت، كە سوننەتەو ئێوە بە كەمی دەزانن، ئەگەر ئێستا ئەو مردووە بتوانێت زیادی بكات بۆ سەر كردەوە چاكەكانی، بە لایەوە خۆشەویستترە لە هەموو دونیاو ئەو ژیانەی كە ئێوە هەتانە.

---

[٨] رواه الطبراني، وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (٣٩١).

[٩] رواه ابن المبارك، وصححه الألباني في صحيح الجامع (٣٥١٨).

بەڵێ هەموو ئاوات و خۆزگەی مردووی کەم تەرخەم بریتییە لە زیندوو بوونەوەی و درێژ بوونەوەی تەمەنی تا بتوانێت تەنها دوو ڕکات نوێژ بکات و خێرو چاکەکانی پێ زیاد بێت، وە ئەو کاتانەی کە لە دونیادا بە فیڕۆی دابوو و عیبادەتی خوای پەروەردگاری تیا نەکردبوو بیان گرێت خوا پەرستی تیا بکات.

ئایا گوێ بیستی ئامۆژگاری پێغەمبەری خوا (ﷺ) نەبویتە سەبارەت بە فەزڵ و گەورەیی نوێژ، کە بە گوێی ئێمەی زیندووەکاندا دەدات و دەفەرموویت: ((الصَّلاةُ خَيرُ مَوضُوعٍ، فَمَنِ اسْتَطاعَ أن يَستَكْثِرَ فَلْيُكْثِرْ))[١٠].

واتە: نوێژ باشترینی کردەوە چاکەکانتانە، بۆیە هەر یەك لە ئێوە ئەی موسڵمان دەتوانێت نوێژ زۆر بکات با بیکات (نوێژی سوننەت).

مردوو لەناو گۆڕەکەیدا بە چاوی خۆی دەبینێت نوێژ چەندێ گەورەیەو فەزڵی زۆرە، وە بە چاوی خۆی دەبینێت نوێژ چەندێ سوودی زۆرە، بۆیە ئەو مردووە زۆر پەشیمانی دایدەگرێت لەسەر بە فیڕۆدانی ڕۆژانێك کە عیبادەتی خوای پەروەردگاری تیا نەکردووە، لەسەر چەند سەعات و کاتێك

---

[١٠] رواه الطبراني، وحسنه الألباني في صحيح الجامع (٣٨٧٠).

له گاڵتـەو گـەپ و بـێ ئاگاییـدا بەسـەری بـردووە، بۆیـە هیچـی بەدەسـتەوە نەماوە تەنها دەربڕینی غەمباری و پەشیمانی نەبێت.

بەڵێ دەبینین پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئاواتی ئەو مردووەمان بۆ باس دەکات کـە لـەناو گۆڕەکەیدایـە، ئـاوات ئـەخوازێت نوێـژ بکـات، ئـاوات ئـەخوازێت بگەڕێتەوە بۆ دونیا ئەگەر بۆ چەند دەقیقەیەکیش بێـت، تـا دوو ڕکـات نوێـژ بکات، زیاتر نـا، هیچی ناوێت له ژیـانی دونیـا تـەنها دوو ڕکـات نوێـژ نـەبێت، سبحان الله!! بۆچـــی؟ لەبەر ئەوەی ئەو دوو ڕکاتـە نوێـژە ئێسـتا بەلایـەوە خۆشەویسسترە له دونیا و هەموو ئەوەی که تیایدایە، چۆن وانییە له کاتێکدا دونیـاو هـەموو ئـەوەی کـە تیایدایـە بـە جێـی هێشـتووەو ئێسـتا گـیرۆدەی کردەوەکانیەتی؟

اغتنم في الفراغ فضل ركوع فعسى أن يكونَ موتك بغتة

كم صحيح رأيتَ من غير سُقم ذهبتْ نفسه الصحيحة فلتة

له کاتی دەست بەتاڵیتدا خێرو پاداشتی تەنها یەك ڕکوع له دەست مـەدە، چونکە پێ دەچێت مردن لـەناکاو یەخـەت پێبگرێـت و بمریت، ئایـا نابینیـت چەند کەسی لەش ساغ و سەلامەت بێ هیچ نەخۆشیەك مردن و لەشی سـاغ و سەلامەتیان له ناکاو له دەست چـوو؟. ئاواتی مردووەکان لەناو گۆڕەکانیاندا

تەنها بریتیە لە بوونی یەك سەعاتێك ژیان، بەڵكو یەك دەقیقەیەك، تا بتوانن تەوبە بکەن و کردەوەی چاکی تیادا بکەن.

بەڵام ئێمەی زیندووی بێئاگا کەمتەرخەمین لە گرتنی کاتەکانماندا، بەڵكو لە ژیانماندا، دەگەڕێین بە دوای کارێکدا تا کاتەکانمانی پێوە بە فیڕۆ بدەین، تا تەمەنمان بە فیڕۆ بڕوات بێ ئەوەی لە عیبادەتی خوای پەروەردگاردا بەسەری بەرین، بەڵێ هەمانە کات و ساتەکانی لە تاوان و خراپەکاری و سەرپێچیدا بەسەر دەبات، نازانین گۆڕەکانمان چی لە خۆی گرتووەو چی بۆمان شاردۆتەوە لە نازو نیعمەت و خۆشی یان سزاو ناخۆشیو ناڕەحەتی؟ گوێ بیستی بانگ بێژ دەبین بانگ دەکات بۆ نوێژ، بەڵام ژیان لەو کەسانەدا نییە کە بانگ دەکرین "گوێ بیستی بانگ دەبێت و وەڵام ناداتەوە".

ئاواتی دووەم: صەدەقەو ماڵ بەخشین

بەڵێ ئاواتەخوازە بگەڕێتەوە بۆ دونیا ئەگەر بۆ چەند دەقیقەیەکی دیاری کراویش بێت، تا خێر بکات و ماڵ و سامانەکەی لە پێناو خوای گەورەدا ببەخشێت، هەروەك خوای پەروەردگار ئەم ئاواتەی مردووەکانمان بۆ باس دەکات و دەفەرموێت: ﴿ وَأَنفِقُواْ مِن مَّا رَزَقۡنَٰكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ فَيَقُولَ

رَبِّ لَوۡلَآ أَخَّرۡتَنِيٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ قَرِيبٖ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِذَا
جَآءَ أَجَلُهَاۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿١١﴾ ﴾ (المنافقون: ١٠ – ١١)

واتە: خێر بکەن و ببەخشن لەو ماڵەی کە پێمان بەخشیون پێش ئەوەی مردن بگات بە یەکێکتان و ئەو کاتە (کاتی سەرەمەرگ) بڵێت: ئەی پەروەردگار با مردنەکەم دوا بکەوێت ئەگەر بۆ ماوەیەکی کەمیش بێت، بۆ؟؟ بۆ ئەوەی خێرو صەدەقە بکەم، وە ئەبم لە پیاو چاکان، بەڵام پاش چی؟ چونکە خوای پەروەردگار مردنی هیچ کەس دواناخات کاتێك تەمەنی کۆتایی هاتبێت، وە خوای پەروەردگار زۆر شارەزایە بەو کردەوانەی کە دەیکەن، شارەزایە بە حاڵ و ووتەی ئەو کەسەی کە داوای گەڕانەوە دەکات، کێ دەڵێت: ئەگەر بگێڕدرێتەوە بۆ دونیا ناگەڕێتەوە سەر کارە خراپەکانی و خراپە زیاتر ناکات؟

ابن عباس (خوایان لێ ڕازی بێت) دەفەرموویێت: هەر کەسێك ماڵی هەبێت و حەجی ماڵی خوای لەسەر پێویست بێت و حەج نەکات، یان ماڵەکەی زەکاتی تێبکەوێت و زەکاتەکەی دەرنەکات، لە کاتی سەرەمەرگدا داوای گەڕانەوە دەکات، پیاوێك ووتی: ئەی (ابن عباس) لە خوا بترسە، تەنها کافران داوای گەڕانەوە دەکەن لە کاتی سەرەمەرگدا، ابن عباس فەرمووی: بەڵگەی ئایەتی

خـوای پـەروەردگارت بـۆ دەخوێنمـەوە: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُلۡهِكُمۡ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِۚ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ۝٩ وَأَنفِقُواْ مِن مَّا رَزَقۡنَٰكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوۡلَآ أَخَّرۡتَنِيٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ قَرِيبٖ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۝١٠ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَاۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ۝١١ ﴾

(المنافقون: ٩ – ١١)

پیاوەکە فەرمووی: چی شتێك زەکات واجب دەکات؟ ابن عباس فـەرمووی: ئەگەر ماڵێك گەیشتە دوو سەد درهەم زیو یان زیاتر ئەوە زەکاتی تیدا واجب دەبێت، ووتی: ئەی چی حەج واجب دەکات؟ ابن عباس فەرمووی: بوونی ماڵ و وشتر حەج واجب دەکات.

بەڵی مردووەکان قەناعەتی تەواویان بۆ دروست بووە "بەلاَم پاش چی؟" کـە صـەدەقەو مـاڵ بەخشـین خۆشەویسـترین کردەوەیـە لای خـوای پەروەردگار، لەبەر ئەوەی تورەیی خوای پەروەردگار لا دەبات، وە لـە ڕۆژی دواییدا مرۆڤ پرسیاری ماڵەکەی لێ دەکرێت: چـۆن پـەیای کـردوو لـە چیدا سەرفی کرد؟ بۆیە ئاواتە خوازن بگەڕێنەوە دونیا تا خێرو صەدەقە بکـەن و ماڵەکەیان ببەخشن بە هەژارو نەدارەکان لە کاتێکدا لێیان گرتبوونەوەو پێیان نابەخشین، ماڵەکـەیان سـەرف کردبـوو لـە گەشـت و گـوزار، وە بـۆتێرکردنی

حەزو ئارەزووەکانیان، لە کاتی سەرەمەرگ و دوای مردنیش دەڵێن: ﴿رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِيٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ قَرِيبٖ فَأَصَّدَّقَ﴾.

ئاواتەخوازێت بگەڕێتەوە بۆ دونیا لەبەر ئەوەی بۆی دەرکەوتووەو ئەزانێت کە صەدەقە لە هەموو کردەوەکان خێرترە، هەروەك ئیمامی عومەر (رضي الله عنه) فەرموویەتی: بۆم باس کراوە کە کردەوە چاکەکان خۆیان ڕائەدەن و شانازی ئەکەن بەسەر یەکتریدا، خێرو صەدەقە دەڵێت: من لە هەمووتان گەورەترم و فەزڵم زیاترە [11].

ئاواتەخوازە بگەڕێتەوە دونیا تەنها بۆ ئەوەی ماڵ ببەخشێت و خێرو صەدەقە بکات، پێدەچێت ئەو مردووە بۆی دەرکەوتبێت کە صەدەقە چەندێ گەورەیەو فەزڵی زۆرە، یان بۆی دەرکەوتبێت کە کەم تەرخەمی کردن لە ماڵ بەخشین و زەکات دەرنەکردن چەندێ تاوان و سزای هەیە، بەڵێ ئاوات خواستنە، پڕە لە غەم و پەژارەو پەشیمانی، ئاواتێکە لە کاتی خۆیدا نەبووە بەڵکو دوا کەوتووە، هیچ سوودی نییە.

[11] رواه ابن خزيمة (٢٤٣٣)، والحاكم (٤١٦/١)، وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (٨٧٨).

ئاواتی سێیەم: بوون لەگەڵ پیاوچاکان و کردنی کردەوەی چاکە

ئاواتی سێیەم کە مردووەکان دەیخوازن بریتییە لە گەڕانەوەیان بۆ دونیا ئەگەر تەنها بۆ چەند ساتێکی کەمیش بێت، تا لە پیاوچاکان بن و تا کردەوەی چاکە بکەن، بۆ چاککردنی هەموو ئەو خراپانەی کە کردبوویان، بۆ عیبادەتو پەرستنی خوای پەروەردگار لە شوێنی هەموو سەرپێچییەکیان، بۆ ئەوەی یادو زیکری خوا بکەن ئەگەر تەنها یەکجاریش بێت، ئاواتەخوازن تەنها یەك "سبحان الله"یەك بکەن، یەکجار بڵێن "لا إله إلا الله"، بەڵام ڕێگەیان پێنادرێت، ئاواتەکانیان نایاتەدی، ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ﴾، خوای پەروەردگار دەربارەیان دەفەرموێت: ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾﴾ (المؤمنون: ٩٩ – ١٠٠)

واتە: تا مردن دەگات بە یەکێکیان ئەو کاتە هاوار دەکات و دەڵێت: ئەی پەروەردگار بمگێڕەوە بۆ دونیا، بۆ؟ تا ئەو کردەوە چاکانە بکەم کە وازم لێهێنابوو نەم دەکرد، نەخێر، "پاش چی" تەنها قسەیەکە دەیکات و ئاواتێکە دەیخوازێت، لە دوای مردنیان لە ژیانی بەرزەخدا دەمێننەوە تا ڕۆژی زیندوو بوونەوە.

ئەوە حاڵی کەسی کەمتەرخەم و بێئاگایە کاتێك مردن پێی دەگات و ژیانی دونیای لە دەست دەچێت، هاوار دەکات و دەڵێت: ﴿قَالَ رَبِّ ٱرۡجِعُونِ ٩٩ لَعَلِّيٓ أَعۡمَلُ صَٰلِحٗا فِيمَا تَرَكۡتُۚ﴾ وە دەڵێت: ﴿لَوۡ أَنَّ لِي كَرَّةٗ فَأَكُونَ مِنَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٥٨﴾ الزمر: ٥٨.

واتە: ئاواتەخوازێت و دەڵێت خۆزگە کاتم بۆ دەرەخساو دەمتوانی بگەڕێمەوە بۆ ژیانی دونیا، ئەو کاتە کردەوەی چاکەم دەکردوو لە چاکەکاران دەبووم.

مردووی تاوانبارو بێئاگا کاتێك بێئومێد دەبێت لەوەی کە ئاواتەکانی نایاتەدی، خراپەکانی دەوری دەدەن، پەردەی حەقیقەت لەسەر کردەوەکانی لا دەبرێت، هاوار دەکات و دەڵێت: هاوار بۆ خۆم "کوا ئاواتەکانم بۆ نایاتەدی" هاوار بۆ شوێن و سەرئەنجامی خراپم، ئەی پەروەردگار بمگێڕەوە بۆ دونیا تا ئەو چاکانە بکەم کە نەمکردبوون و پشت گوێم خستبوون، تەنها و تاکە ئاواتیان بریتییە لە گەڕانەوە بۆ ژیانی دونیا تا کردەوەی چاکە بکەن، هیچی تر نا.

مردووەکان کات و ژیانیان تەواوبووە، ژیانی دوارۆژیان بە چاوی خۆیان بینیوە، وە دەزانن چییان بۆ هەیە و چییان لەسەرە، هەستیان کردووەو

باش بۆیان دەرکەوتووە ئەو کاتانەی کە لە دونیادا بە فیڕۆیان دابوو بێ سوودە، سوودیان لێنەبینی بۆ ژیانی دواڕۆژیان، وە جارێکی تر ئەو کاتە ناگەڕێتەوە بۆیان، ئەو کاتەی کە لەبەر دەستیاندابوو بەڵام بە فیڕۆیاندا، بە پارە ئەندازە ناکرێت و هەرگیزو جارێکی تر دەستیان ناکەوێتەوە، کاتی خۆی پێش مردنیان لە نازو نیعمەتدا بوون و کاتیان هەبوو، بەڵام بە جوانی و لە عیبادەت و پەرستنی خوای پەروەردگاردا بەکاریان نەهێنا، بۆیە ئیستا ئاواتەخوازن تەنها یەك چاکەیەك بکەن، تا ترازووی چاکەکانیانی پێ قورس بکەن، خراپەکانیانی پێ کەم بکەن، خوای پەروەردگاری پێ ڕازی بکەن، بەڵام ناتوانن، چـــی حەسرەت و داماوی و پەشیمانییەکە تیایدا دەژین؟؟.

مرۆڤـــ زۆر بێئاگا دەبێت لە نیعمەتەکانی خوای پەروەردگار کاتێك دەبینێت نیعمەتی خوا زۆرو بەردەوامە بەسەرییەوە، فەزڵ و گەورەیی ئەو نیعمەتانە نازانێت تا لە دەستی نەچێت.

ئەی کۆمەڵی زیندووەکان ئێستا ئێمە لە گەورەترین نیعمەت داین، با عیبادەتی خوای گەورە بکەین و کردەوەی چاکە زۆر بکەین تا ڕوح لە لاشەماندایەو لەدەسمان نەچووە.

ئەی موسڵمانی خۆشەویست ئایا نازانیت کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی پێ کردووین کاتێك لەخەو هەستاین سوپاسی خوای پەروەردگار بکەین، لەبەر ئەوەی زیندووی کردینەوە پاش ئەوەی مراندبوومانی، وە ڕێگەی پێداین تا یادو زیکری بکەین، لەبەر ئەوەی خەو وەستان و دواکەوتنە لە ژیان و زیکری خوای پەروەردگار.

پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموویت: ((إذا اسْتَيقَظَ أَحَدُكُم فَلْيَقُلْ: الحَمْدُ لِلهِ الذّي رَدَّ عليَّ رُوحي، وَعَافاني في جَسَدي، وأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ))[١٢].

واتە: هەر یەکێك لە ئێوە کاتێك لە خەو هەستا با بڵێت: سوپاس بۆ ئەو خوایەی کە ڕوحی بۆ گێڕامەوەو لاشەمی بۆ ساغ و سەلامەت کرد، وە ڕێگەی دام تا یادو زیکری بکەم.

بەڵێ ئێمە ئێستا نیعمەتی کات و ژیانمان هەیە، دەی با کردەوەی چاکە بکەین و تاوانەکانمان بسڕینەوە، پێش ئەوەی بمرین و پەشیمانی دەربڕین لەسەر هەموو دەقیقەیەك لە دەستمان چووەو زیکرو عیبادەتی خوامان تیا نەکردووە، دەی با کاتەکانی ژیانمان بە غەنیمەت بگرین و بە فیڕۆیان نەدەین

---

[١٢] رواه الترمذي (٣٤٠١)، وابن السني (٩) وحسنه الألباني في صحيح الجامع (٣٢٩).

پێش دربڕینی پەشیمانی، ئەو کاتە ئاواتەخوازین وەکو ئاوات خواستنی هەندێك لە مردووەکان.

خواپەرستی پیاوچاکان و ترسیان لە ژیانی دوای مردن

إبراهیمی کوڕی یزیدی العبدي دەفەرمووێت: ریاح القیسي هات بۆ لام و پێی ووتم: ئەی أبو إسحاق با بچین بۆ لای خەڵکانی دوارۆژ "مردووەکان، گۆڕستان" تا هەواڵ و بەسەرهاتی خۆیانمان پێ بڵێن، منیش لە گەڵیا ڕۆیشتم تا چوینە گورستان، لەوێ لە تەنیشت چەند گۆڕێك دانیشتین، ریاح القیسي ووتی: ئەی أبو إسحاق تۆ دەڵێی چی ئەگەر بە یەکێك لەم مردووانە بوترێت ئاواتی چی دەخوازیت؟ دەبێت بڵێ چی "مردووەکە"؟ منیش ووتم: سوێند بێت بە خوا تەنها ئاواتی گەڕانەوە بۆ دونیا دەخوازێت، تا عیبادەتی خوا بکات و کردەوەی چاکە بکات، ریاح القیسي ووتی: ئەی أبو إسحاق ئێمە ئێستا وا لە ژیانی دونیا داین دەی با عیبادەتی خوا بکەین و کردەوەی چاکە بکەین، پاشان ریاح القیسی هەستاو خۆی گورج کردوو زیاتر

عیبـادەتی خـوای گـەورەی دەکـردوو خـۆی زۆر مانـدوو دەکـرد، ئەوەنـدەی پێنەچوو مرد "ڕەحمەتی خوای پەروەردگاری لێبێت" [١٣].

موسـڵمانی خۆشەویسـت کاتێـك سـەردانی گۆڕسـتانت کـرد بچـۆرە سـەر گۆڕێکی هەڵکەندراو، بیرێـك لـەو شـوێنە تـەنگ و تەسـکە بکـەرەوە، وا بێنـە پـێش چـاوی خـۆت ئێسـتا تـۆی تێـدایت، دەرگـات لەسـەر داخـراوە، خۆڵـت بەسەردا کراوە، ماڵ و منداڵ و کەس و کارت بـە جێیـان هێشـتویت، گـۆڕ بـە تەنگ و تاریکییەکەی دەوری داویت، هیچ شتێك نابینیت تـەنها کردەوەکانـت نەبێت، لەو سات و کاتە ناخۆش و ناڕەحەتەدا ئاواتی چـــی دەخوازیت؟

ئایا ئاواتی گەڕانەوە ناخوازیت بۆ دونیا تا کردەوەی چاکە بکەیت؟ تا یەك ڕکات نوێژ بکەیت؟ یەك جار بڵێیت: سبحان الله، تا یـادی خـوا بکـەیت ئەگـەر تەنها یەك جاریش بێت، ئێستا تۆ وا لەسەر زەویت زینـدوو و لـەش سـاغیت، دەی کردەوەی چاکە بکە، پێش ئەوەی پەنجەی پەشـیمانی بگـەزیت، پـێش ئەوەی بچیتە ڕیزی مردووەکـان و لـەبیر بکرێیـت، ئاواتـەخوازیت بـەڵام وەڵام نادرێیتەوە تا بگەڕێیتەوە سەر زەوی. کاتێك خرایتە ناو گۆڕەوە خۆ جارێکی تر بۆ ژیانی دونیات ناگەڕێیتەوە، نـاتوانی کـردەوە چـاکەکانت زیـاد بکـەیت، مەگەر کارێکی خێری وات کردبێت ببێتـە خێـری نـەبڕاوە "الصدقة الجارية" و

---

[١٣] إيقاظ أولي الهمم العالية إلى اغتنام الأيام الخالية لعبد العزيز السلمان (صفحة ٣٥٧).

دوای مرنت خێرو پاداشتەکەیت بۆبێت، دەی کاری چاکە زۆر بکە بۆ ڕۆژی دواییت پێش ئەوەی داماوی و پەشیمانی دەربڕیت.

إبراهيم التيمي "ڕەحمەتی خوای لێبێت" دەفەرمووێت: جارێکیان وا خۆم هێنایە پێش چاوم وا لە ناو ئاگری دۆزەخدام، لە داری تاڵی زەققوم ئەخۆم، کێم و زوخاوو پیسی ناو دۆزەخ دەخۆمەوە، کۆت و زنجیر کراوم بە کۆت و زنجیری ئاسن، ئەو کاتە بە نەفسی خۆم ووت: چیت دەوێت ئەی نەفسم؟ ووتی: دەمەوێت بگەڕێمەوە بۆ دونیا تا کردەوەی چاکە بکەم، منیش پێیم ووت: ئێستا وا لەو ئاواتەدا دەژیت کە دەیبەیت، دەی کردەوەی چاکە بکە.(١٤)

دەی ئەی بەندەی خوا ئێستا ئێمە وا لەماڵێکدا دەژین کە شوێنی کردەوە کردنە، سبەینێ دەگوازرێینەوە بۆ ماڵێك تەنها شوێنی پاداشت یان سزایە، بۆیە هەر کەسێك لێرە کردەوەی چاکە نەکات سبەینێ لەوێ پەشیمان دەبێتەوە، هەموو ڕۆژێك کە بەسەرتا دێت غەنیمەتە بۆتۆ، بۆیە ئاگاداربەو کردەوەی چاکەی زۆر تیا بکە و مەهێڵە بە فیڕۆ بڕوات، تەمبەڵ و کەمتەرخەم مەبە تیایدا، چونکە تاکە ئاواتی مردووەکان لەناو گوڕدا بریتییە لە ژیانی تەنها یەك سەعات، بەڵکو کەمتر، بۆ ئەوەی ئەو کردەوە چاکانەی

---

(١٤) حلية الأولياء وطبقات الأصفياء لأبي نعيم (٤/٢١١).

کە لە دەستیان چووبوو فریای بکەون و بیکەن، بەڵام بە هیچ شێوەیەك ڕێگەیان پێنادرێت، لەبەر ئەوەی کاتی ژیانیان تەواو بووەو بەسەریان بردووە.

ئەی موسڵمانی خۆشەویست کاتێك سەردانی گۆڕستانت کرد، یان جەنازەیەکت بە ڕێکرد بۆ گۆڕستان، لەو کاتەدا بێئاگا مەبە، قسە زۆر مەکە لەگەڵ خەڵکیدا، بەڵکو بیر لە ئاواتی ئەو مردووانەی دەورووپشتت بکەوە، گیرۆدەی دەست کردەوەکانیانن، کاتەکانی ژیانت جوان بگرەو بە فیڕۆیان مەدە، بۆ ئەوەی زۆر یادو زیکری خوای پەروەردگار بکەیت، تا سبەینێ لەگەڵ مردووەکان نەبیت، ئاوات دەخوازیت وەکو هەندێکیان تا بگەڕێیتەوە دونیا بەڵام پاش چی؟؟؟.

هەر کاتێك ویستت تاوان بکەیت بیر لە ئاواتی مردووەکان بکەوە، بیرت بێت کە ئێستا مردووەکان ئاواتەخوازن زیندوو بوونایە تا گوێڕایەڵی خوای پەروەردگار بکەن، دەی چۆن تۆ سەرپێچی خوای پەروەردگار دەکەیت؟؟؟.

هەرکاتێك بینیت دەست بەتاڵیت و بێکاریت بیر لە ئاواتی مردووەکان بکەوە....

هەرکاتێك بینیت بێ تاقەتیت لە پەرستنی خوای پەروەردگار بیر لە ئاواتی مردووەکان بکەوە....

رَبیعي کوڕی خَیثَم "ڕەحمەتی خوای لێبێت" لەناو ماڵەکەی خۆیدا گۆڕێکی هەڵکەند بوو، هەر کاتێك هەستی بکردایە نەفسی بەلای دونیادا دەچێت و دڵی ڕەق بووە، دەچووە ناو گۆڕەکەوە، کاتێك هەستی بە تاریکی و ترسناکی دەکرد هاواری دەکردوو دەیووت:﴿ رَبِّ ٱرۡجِعُونِ ﴾،کەس و کارەکەی گوێیان لە دەنگی دەبوو دەهاتن دەریان دەکرد، شەوێکیان چووە ناو ئەو گۆڕە تاریکەوەو سەری خۆی داپۆشی، کاتێك تاریکی و تەنگی گۆڕەکە ترسی بۆ هێنا بانگی دەکردوو دەیووت: ﴿ رَبِّ ٱرۡجِعُونِ ﴾، بەڵام هیچ یەکێك لە کەس و کارەکەی گوێیان لێنەبوو، پاش ماوەیەکی زۆر خێزانەکەی گوێی لێبوو، خێرا هات بۆ لایی و دەری کرد، کاتێك هاتە دەرەوە دەیووت: ئەی رەبیع کاری چاکە زۆر بکە پێش ئەوەی بڵێیت: ﴿ رَبِّ ٱرۡجِعُونِ ﴾ بەلام هیچ کەس نییە وەلامت بداتەوە [١٥].

بەندەی موسڵمان دڵخۆشە کاتێك چاکە لە دوای چاکە بۆی دێت لە کاتێکدا لەناو گۆڕەکەیدایە، لە لایەن کەسێکی نزیکی یان هاورێیەکی، یان بە

(١٥) إحياء علوم الدين للغزالي (٢/٢١١).

هۆی ئەو عیلم و زانیارییەی كە پاش خۆی بە جێی هێشتووە، یان بە هۆی خێرێك كە كردوویەتی و بووەتە خێری نەبڕاوە "الصدقة الجارية".

پێغەمبەری خوا (ﷺ) مژدەی داوە كە چەند كەسێك هەن دوای مردنیشیان بەردەوام خێرو چاكەیان بۆ دەڕوات، هەروەك دەفەرموێت: ((أَربَعَةٌ تجري عَلَيهِم أُجُورَهم بَعدَ المَوتِ: مَنْ ماتَ مُرابِطاً في سَبيلِ اللهِ، وَمَن عَلَّمَ عِلماً أُجْرِيَ لَهُ عَمَلُهُ ما عُمِلَ بِهِ، وَمَن تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فأجْرُها يَجري لَهُ ما وُجِدَتْ، وَرَجُلٌ تَرَكَ وَلَدَاً صالِحاً فَهُوَ يَدْعُو لَهُ)) [١٦].

واتە: چوار كۆمەڵ هەن دوای مردنیشیان ئەجرو پاداشتیان بۆ دەڕوات: كەسێك سەنگەری لە پێناو خوای گەورەدا گرتبێت و شەهید بووبێت، كەسێك زانستێكی بە سوودی دوای خۆی بەجێهێشتبێت هەتا ئەو عیلم و زانستە كاری پێ بكرێت ئەوە خێرو پاداشتی ئەو زانستەی بۆ دەڕوات، هەر كەسێك خێرو صەدەقەیەك بكات هەتا ئەوخێرو صەدەقەیە بمێنێت ئەوە خێرو پاداشتەكەی بەردەوام بۆ دەڕوات، كەسێك منداڵێكی چاكی لە دوای خۆی بە جێهێشتبێت، ئەو منداڵە "یان چەند منداڵە" تا دوعای خێری بۆ بكەن ئەوە دوای مردنیشی هەر خێرو چاكەی بۆ دەڕوات.

---

[١٦] رواه الإمام أحمد –الفتح الرباني– (٩/٢٠٤)، والطبراني، وقال الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: صحيح لغيره (١١٤).

ئەو کەسانە مردوون بەڵام چــاکەکانیان نەمردووە لە دوای مردنی خۆیـان، بۆیە خۆشبەختیان بۆ هەیە لەوەی کە پێشیان خستووە.

بـەڵام ئـەو کەسـەی کـە مـردووەو تاوانـەکانی نـەمردووە لـە گـەڵیا، ئـەوە بەردەوام ئاواتەخوازە بگەڕێتـەوە دونیـا تـا ڕزگـاری بێـت لـەو تاوانانـەی کـە کردوویـەتی، دەیـەوێت ڕزگـاری بێـت لــەو تاوانانــەی کــە بەدەســتەکانی کردوویەتی، وەکـو هەنـدێك لـە ئەکتـەرو گـۆرانی بێـژەکان، ئەوانـەی کیتـابی کردەوەکانیان پڕ کردووە لە هونـەرو فـیلم و گـۆرانی و بەدڕەوشـتی و خـەڵك هاندان بۆ خراپە،....هتد، مردوونەو تەوبەیان لێ نەکردووە، بەردەوام فـیلمو شــانۆو کــارە خراپــەکانیان لێدەدرێتــەوە بــۆ خــەڵکی تــا ڕێگــەی خــوای پــەروەردگاریان لێبگــرن نــەهێڵن شــوێنی بکــەون و ســەریان لێبشــێوێنن، ئاواتەخوازن بگەڕێنەوە دونیا، تا خۆیان ڕزگـار بکـەن لـەوەی کردوویانـە، تـا ئـەو تاوانانـەی کـە بـەردەوام لـەناو گـۆڕدا سـزاکەی بۆیـان دێـت نـەیهێڵن و بیوەستێنن، دەیانەوێت کردەوەی چــاکە بکەن لە کاتێکدا لە دونیاداو پـێش مردنیان نەیان دەکرد، دەبێ چییان لـە دوای خۆیـان بـە جێهێشـتبێت؟ ئایـا تەنها چــەند فیلم و گـۆرانی و کارێك نییـە کـە ڕەوشـتی خـەڵکی پـێ خـراپ دەبێت؟ وە ڕێگریـان لـێ دەکـات لـە گوێڕایـەڵی کردنـی خـوای پـەروەردگارو پێغەمبەر (ﷺ) ؟

بەڵێ ئێستا سزاکەی دێتەوە ڕێیان و باریان گران دەکات، وە خراپەو تاوانی ئەو کەسانەی کە شوێنیان دەکەون دێتە ڕێیان و تاوانەکانیانی پێ زیاتر دەبێت و سزایان پێ قورستر دەبێت، بۆئەوەی لە تاوان خراپەو سزای ئەو کەم بێتەوە کە دەیکەن، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم.

کەسی تاوانبارو خراپەکار ئایا گوێبیستی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نەبوویتە کە دەفەرمووێت: ((... وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعُمِلَ بِهَا، كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا، وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ، لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا))[١٧].

واتە: هەرکەسێك ڕێگەیەکی خراپ دابنێت و کاری پێبکرێت و خەڵکی شوێنی بکەون، ئەوە تاوانەکەی لەسەر شانی ئەو کەسەیە کە یەکەمجار دایهێناوە، وە هەرکەسێك کاری پێ بکات و لەسەری بڕوات تاوان و سزای بۆ کەسی یەکەم دڕوات، بۆئەوەی لە تاوان و خراپەی هیچ کەسێکیان کەم بکات.

کەسی بەختەوەرو سەرفراز ئەو کەسەیە کاتێك دەمرێت تاوانەکانیشی لە گەڵیدا دەمرێت "تاوان و خراپەیەکی وای نییە دوای مردنی خەڵکی بیکەن و شوێنی بکەون".

---

[١٧] رواه الإمام أحمد –الفتح الرباني- (١٩/٧١)، ومسلم (١٠١٧)، والترمذي (٢٦٧٥)، والنسائي (٢٥٥٤)، وابن ماجه واللفظ له عن جرير رضي الله عنه (٢٠٣)، والدارمي (٥١٤).

كەسی هەژارو داماو پاشان هەژارو داماو ئەو كەسەیە كاتێك دەمرێت خراپەكانی لە گەڵیدا نامرێت "دوای خۆی خراپەو تاوانی بە جێهێشتووە خەڵكی دەیكەن و لەسەری دەڕۆن"، لەبەر ئەوەی ئاواتەخوازە بگەڕێتەوە دونیا تا خۆی ڕزگار بكات لەو تاوانانەی كە بە دەستەكانی كردوویەتی، بەڵام زۆر دوورە، بەڵێ زۆر دوورە جارێكی تر گەڕانەوە بۆ ژیانی دونیا، لەبەر ئەوەی لە دونیاوە هاتوونەو بە ژیانی دونیادا تێپەڕیون و تەمەنیان تیادا بەسەر بردووە، خوای پەروەردگار دەفەرموویت: ﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ﴾.

بەڵێ دیمەنی دەربڕینی تەوبەو پەشیمان بوونەوەیە، بەڵام پاش بەسەر چوونی كات، ئایا دەربڕینی پەشیمان بوونەوە دوای مردن؟ بەڵێ ئاواتەخوازیت بگەڕێیتەوە دونیا، تا ئەو خراپانەی بەجێت هێشتووە بیان كەیت بە چاكە، بەڵام وەڵامی ئەم ئاواتە دواخراوەت دەدرێتەوە: ﴿ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ﴿١٠٠﴾ ﴾. لەبەر ئەوەی ئومێدێكە لە كاتی تەنگانەو ناڕەحەتیدا خوازراوە، بۆیە هیچ بەهاو گرنگییەكی بۆ دانانرێت.

دەی ئەی بەندەی خوا ڕستەی "ئاواتی مردووەكان" بەردەوام با لەسەر زمانت بێت، بەردەوام با لە خەیاڵتا بێت، چونكە باشترین هاندەرە بۆ

ئـەوەی کـردەوەی چـــاکە زۆر بکـەیت، وە پێشـبڕکێ کـردن بـۆی باشـترین هانـدەرە بۆ بـەزەیی هاتنـەوە بـە مـردووی موسـڵمانان و دوعـای خێرکـردن بۆیان.

ئەی بەندەی خوا لە خوای پەروەردگار بترسە، ئەو کات و تەمەنەی ماوتـە لە عیبادەت و پەرستنی خوادا سەرفی بکە، باش بزانە هـەر مردوویـەك کاتێـك کەمتەرخـەم بـووە لـە جێبـەجێکردنی فەرمانـەکانی خـوای گـەورە، ئێسـتا پەنجەی پەشیمانی دەگەزێت، ئاواتەخوازە ژیانی دونیـای بـۆ بگەڕێتـەوە تـا گوێڕایەڵی خوای پەروەردگار بکـات، تـا حـەق و مـافی مرۆڤـەکان بگێڕێتـەوە، ووتنی تەنها یەك "سبحان الله" بەلایانەوە باشترە لە هەموو دونیاو ئەوەی کە تیایدایە، بە دڵنیاییەوە هەستیان کردووە و دەزانن هـیچ شـتێك سـودیان پـێ ناگەیەنێت تەنها عیبادەی خوای پەروەردگار نەبێت.

ئەو کەسەی کاتی بە فیڕۆ ئەدات بە گاڵتەو گەپ و بە دیـار کـەناڵ و فیلمـە بێسوودو زیان بەخشەکان و شوێنە گشتییەکان، ئەگەر دەزانێت مردووەکـان ئـاواتی چـــی دەخـوازن، ئــەوە هــەرگیزو بــە هــیچ شـێوەیەك تــەنها یــەك دەقیقەیەك لە کاتی بە فیڕۆ نادات.

ئەی بەندەی خوا ئەگەر دەزانی تەمەنت چەندی ماوە ئاواتت زۆر نابێت لە دونیا، کردەوەی چاکە زۆر دەکەیت، ئاگاداربە پێت هەڵنەخلیسکێ و لە ڕێگەی ڕاستی ئیسلام لانەدەیت، لە پەشیمان بوونەی دوای مردنت کەم بکەوەو خۆتی لێبپارێزەو لێی بترسە، ژیانت "بوونت، لەش ساغیت" بە غەنیمەت بگرە پێش نەمان و مردنت.

بەڵێ ژیان تەنها چەند فرسەتێکەو لە دەست دەچێت و جارێکی تر ناگەڕێتەوە، کاتێك دەزانیت و خۆت دەبینیتەوە وا لە ڕیزی مردووەکاندایت، هەوڵ بدە چاکە زۆر بکەیت پێش ئەوەی بمریت، دەست پێشخەری بکە لە تەوبە کردن هەتا لە دونیادایت و کاتت هەیە، پێش هاتنی کاتێك کە ناتوانی تەوبە بکەیت و بگەڕێیتەوە بۆ لای خوای پەروەردگار، پێش ئەوەی مردن لە ناکاوو کتوپڕ یەخەت پێبگرێت و ڕێگرت بێت لە کردنی کردەوەی چاکە، ئەو کاتە ئاواتەخوازیت و دەڵێیت: ﴿ يَٰلَيۡتَنِي قَدَّمۡتُ لِحَيَاتِي ٢٤ ﴾ (الفجر: ٢٤)

واتە: خۆزگە کاری چاکەم پێش بخستایە بۆ ژیانەکەم "ژیانی نەبڕاوەو ڕاستەقینە تەنها لە بەهەشتدایە"، بۆیە ئەو کەسە ئاواتەخوازێت کردەوەی چاکەی زۆرتر بوایە کاتەکانی ژیانی دونیای بە فیڕۆ نەدایە تا ژیانی دوای مردنی خۆشتر بوایە.

موسڵمانی خۆشەویست باش بزانەو وشیاربە ئەو دەقیقەیەی کە لە ژیانت ئەڕوات، ملیۆنەها مردوو ئاواتی پێدەخوازن، تا عیبادەتی خوای پەروەردگاری تێدا بکات، تا تەوبە تازە بکاتەوەو پەشیمانی دەربڕن بگەڕێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار، بەڵام!!! تا زیکرو یادی خوا بکەن ئەگەر تەنها یەك جارێکیش بێت، بەڵام خۆزگەو ئاواتەکانیان نایاتەدی.

بۆیە مەهێڵە هیچ دەقیقەیەکی ژیانت بەفیڕۆ بڕوات، بەڵکو لە پەرستنی خوادا بەسەری بەرە، پێش ئەوەی داماوی و پەشیمانی دات بگرێت لە ڕۆژێکدا کە پەشیمانی و ئاوات خواستن هیچ سوودت پێناگەیەنێت.

خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَٰحَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِى جَنۢبِ
ٱللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ ٱلسَّٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾
أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلَىٰ قَدْ
جَآءَتْكَ ءَايَٰتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا وَٱسْتَكْبَرْتَ وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تَرَى
ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾
وَيُنَجِّى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾﴾ (الزمر: ٥٦ – ٦١)

واتە: باوەڕ بێنن و کردەوەی چاکە بکەن، نەکا ڕۆژێك بێت بەسەرتاندا (سەرەمەرگ و مردن) ئەوسا کەسێك بڵێت: ئەی هاوارو مەخابن بۆخۆم لەسەر ئەوەی کە کەمتەرخەمیم کرد لە گەیشتن و نزیك بوونەوە لە خوای پەروەردگار (لە بەهەشتدا)، وە بەڕاستی من لە گاڵتە چییان بووم (لە ژیانی دونیادا)، یان بڵێت: ئەگەر خوای گەورە ڕێنمونی بکردمایە، ئەوە بێگومان لەگەڵ لە خواترسان و کەسانی ئیمانداروو پارێزکاران دەبووم، یان کاتێك سزای خوا دەبینێت، بڵێت: خۆزگە فرسەتێکم بۆ دەڕەخساو جارێکی تر دەگەڕامەوە بۆ ژیانی دونیا ئەو کاتە لەگەڵ چاکەکاران دەبووم، نەخێر وانییە (ڕاست ناکەیت) خۆ بێگومان بەڵگەو ئایەتەکانی منت پێگەیشتبوو، بۆت باس کرابوو دەتزانی، بەڵام باوەڕت نەهێناو خۆت بەگەورە زانی، وە تۆ لە بێباوەڕان بوویت و لەگەڵ ئەواندا بوویت و کردەوەی ئەوانت دەکرد، وە لە ڕۆژی دواییدا دەبینیت ئەوانەی درۆیان بۆ خوا هەڵدەبەست ڕوویان ڕەشە، ئایا لە دۆزەخدا شوێنێك نییە بۆ خۆ بەگەورەزانان؟ "بەڵێ بێگومان دۆزەخ شوێنی بێباوەڕان و هاوەڵ بڕیاردەران و خۆ بەگەورەزانانە"، وە ئەو کەسانەی کە خۆیان پاراستبوو (لە شیرك و کوفرو) خوای پەروەردگار ڕزگاریان دەکات، چونکە لە دونیادا ڕێگەی ڕاست و ڕزگاریان گرتبووەبەر،

بۆیە لە دوارۆژدا نە تووشی ناخۆشی و نارەحەتی دەبن، وە نە خەم و خەفەتیش دەخۆن.

ئایا دەتوانین لە خەم و پەژارەو ئازاری مردووەکانمان کەم بکەینەوە؟

بەڵێ دەتوانین لە خەم و پەژارەو ئازاریان کەم بکەینەوە ئەویش بە پاڕانەوەو داوای لێخۆش بوون کردن بۆیان، وە بە خێرو صەدەقە کردن بۆیان، کە ئەمەش باشترین دیارییە، ئێستا مردووەکان چاوەڕێ دەکەن تا لە ئێمەوە پێیان بگات، بەڵام کێ هەیە ئەو کارە بکات و دەست پێشخەری تێدا بکات؟

پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێت: ((إِنَّ الرَّجُلَ لَتُرْفَعُ دَرَجَتُهُ فِي الجَنَّةِ، فَيَقولُ: أنىَّ لِي هذا؟ فَيُقالُ: بِاسْتِغفارِ وَلَدِكَ لَكَ))[١٨].

واتە: پیاوی موسڵمانی واهەیە لە بەهەشتدا پلەی بەرز دەبێتەوە، ئەویش دەڵێت: ئەی پەروەردگار چۆن ئەوها پلەم بەرز بووەوە؟ دەوترێت: ئەو پلە بەرز بوونەیەت بە هۆی دوعای خێرو داوای لێخۆشبوونی منداڵەکانت بووە کە بۆیان کردوویت.

---

[١٨] رواه الإمام أحمد (بلفظ إن الله ليرفع الدرجة)—الفتح الرباني– (٢٠٥/٩)، والبيهقي، وصححه الألباني في صحيح الجامع (١٦١٧)

موسڵمانی خۆشەویست زۆر بە دڵسۆزییەوە دوعای لێخۆش بوون بۆ مردووەکان بکە بە تایبەتی دایك و باوکت، تا خوای پەروەردگار لێیان خۆش بێت و دوای مردنت دڵی کەسانێك نەرم بکات و بە دڵسۆزی دوعای خێرت بۆ بکەن و داوای لێخۆش بوونی تاوانەکانت بۆ بکەن.

داواکارین لە خوای پەروەردگار بە ناوە جوان و سیفاتە بەرزو پیرۆزەکانی تا یارمەتی دەرمان بێت بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ ئەو ڕۆژەی کە دونیا بە جێدەهێڵین و بەرەو ماڵ و گۆڕی تەنگ و تارمان دەکەوینە ڕێ، بمان گێڕێت لە بەختەوەرو سەرفرازان و ڕزگاربووان، نەمان گێڕێت لەو کەسانەی لەناو گۆڕەکانیاندا پەشیمانی دەردەبڕن، آمین.

﴿ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ وَٱعْفُ عَنَّا وَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَآۚ أَنتَ مَوْلَىٰنَا فَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾ ﴾ (البقرة: ٢٨٦).

وأخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين وصلى الله وسلم على محمد وعلى اله وصحبه وسلم.